

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

گزارش وضعیت

واکنش به کووید-۱۹ و کسب آمادگی برای مقابله با آن در زندان‌ها

۳۱ مارس ۲۰۲۰

طی همه‌گیری کووید-۱۹ نباید نزدیک به ۱۱ میلیون زندانی را در سراسر جهان - به علاوه‌ی مأموران و کارمندانی که تأمین ایمنی، امنیت و بازداشت و سرپرستی آنان را به شکلی انسانی برعهده دارند- نباید به فراموشی سپرده شوند. کشورها باید خطرهای خاصی را تشخیص دهند که کووید-۱۹ و ویروس ناشی از آن در برابر اجتماع‌ها و جمعیت‌های محصور قرار می‌دهد که برای آن‌ها فاصله‌گذاری اجتماعی انتخاب به شمار نمی‌رود. این امر در پرتو سابقه‌ی سلامت و بهداشت ضعیف‌تر جمعیت‌های زندانی به مراتب اهمیت بیش‌تری می‌یابد. بنابراین لازم است بی‌درنگ اقدامات بازدارنده و مهارکننده مبتنی بر شواهد کووید-۱۹ مطابق «استانداردهای حداقلی ملل متحد برای درمان و معالجه زندانیان» به اجرا درآید تا از مردم در زندان و بیرون از زندان محافظت شود.

با این همه، ممکن است اقدامات بازدارنده و مهارکننده به تنهایی در مورد بسیاری از زندان‌هایی که گرفتار پرجمعیتی و سایر دشواری‌های عادی هستند، ناکافی باشد. بنابراین، آمادگی برای کووید-۱۹، بدون به خطر انداختن ایمنی عمومی، می‌بایست هم-چنین شامل کوشش‌هایی برای کاستن از پذیرش زندانیان جدید و تسریع در ترخیص گروه‌های گزین‌شده‌ای از زندانیان باشد. خطر فوق‌العاده‌ای که کووید-۱۹ در برابر زندان‌ها قرار می‌دهد هشدارهای دیرین «دفتر مقابله با مواد و جرم سازمان ملل متحد» (UNODC) و سازمان ملل متحد را در مقیاسی بزرگ یادآور می‌شود که می‌بایست موضوع پرجمعیتی زندان‌ها را در مرکز توجه قرار داد، و مجازات زندان را - در صورت ضرورت- آخرین راه چاره شمرد تا دولت‌ها بتوانند به وظیفه مراقبت از زندانیان، که به هنگام محروم کردن افراد از آزادی‌شان بر عهده‌ی دولت‌ها می‌افتد، به تمامی عمل کنند.

پیشینه

همه‌گیری کووید-۱۹ بحرانی پدید می‌آورد که هیچ شباهتی به بحران‌های عمر ۷۵ ساله‌ی سازمان ملل متحد ندارد. ویروسی که مسبب این بیماری شده به شدت واگیردار است، و حتی کسانی که فاقد نشانه‌های بیماری اند می‌توانند دیگران را مبتلا کنند. جهان، تا زمانی که واکسن و دارو و درمانی خاص برای این ویروس پیدا کند، برای «تخت کردن منحنی» سرایت‌ها و ابتلاهای بیش‌تر نیروی خود را بسیج می‌کند و از جمله به شکلی بی‌سابقه از طریق مداخله‌های عمومی در امر سلامت فاصله‌گذاری فیزیکی جماعت‌محور را هدف قرار داده است. هنگامی به این کار اقدام می‌کنیم می‌بایست اطمینان حاصل کنیم که توجه بیش‌تری به بخش‌های حاشیه‌ای جوامع مان می‌کنیم که در معرض خطر خاص ابتلا به بیماری‌اند، به ویژه هنگامی که نزدیک به یک‌دیگر زندگی می‌کنند، و به این ترتیب خطر بالقوه‌ی بالای برای انتقال بیماری دارند. محل‌هایی که در آن‌ها مردم از آزادی آرفت‌وآمد محروم اند بی‌گمان محیط‌های پرخطری برای افرادی پدید می‌آورند که در این محل‌ها زندگی و کار می‌کنند.

زندانیان و کارکنان زندان در زمره‌ی گروه‌های در معرض خطر در برابر کووید-۱۹ هستند

بنابر تعریف، زندانیان در محوطه‌هایی دقیقاً محدود در نزدیکی و مجاورت تنگاتنگ با یک‌دیگر زندگی می‌کنند، کار می‌کنند و می‌خورند و می‌نوشند (و غالباً نزدیک به هم می‌خوابند). این نکته نیز هشدار دهنده است که در محل محصور دیگری، روی عرشه‌ی کشتی دایمند پرنسس، نتیجه‌ی آزمایش کووید-۱۹ برای حدود ۷۰۰ نفر از ۳۷۰۰ مسافر و کارکنان کشتی در سال ۲۰۲۰ پس از تقریباً یک ماه قرنطینه‌ی دور از دریای ژاپن مثبت از کار درآمد. آن‌چه خطر و تأثیر بالقوه‌ی ویروس کرونایی را که به زندان راه می‌یابد به مراتب وخیم‌تر می‌کند سابقه و پرونده‌ی وضع سلامت جمعیت‌ای زندانی است که به طور کلی در قیاس با جامعه به طور معمول به طرز معناداری پایین است. این وضع شامل شیوع بالاتر بیماری‌های واگیردار مانند بیماری سل، هیپاتیت سی و اچ‌آی‌وی، و هم‌چنین بیماری‌های غیر مسری مانند بهداشت روانی و اختلالات ناشی از مصرف مواد مخدر/محرک می‌شود. مأموران زندان و کادر درمان و بهداشت نیز که در زندان‌ها کار می‌کنند به سبب ارتباط نزدیک با زندانیان به طور روزمره در معرض خطر گسترده‌ی ابتلا به ویروس اند.

با توجه به کووید-۱۹، زندان‌ها محیط‌های خطرزا به شمار می‌روند

غفلت منظم از زندان‌ها و دیگر محل‌های بازداشت در بسیاری از کشورها به عدم تکافو منابع، مدیریت، نظارت و سازوکارهای پاسخ‌گو انجامیده است، از جمله به فقدان تجهیزات کافی برای کارکنان و نیز ارتباط‌های محدود با نظام‌های سلامت و بهداشت عمومی. پرجمعیتی زندان‌ها هم‌چنان در بسیاری از کشورها پا برجاست و یکی از بنیادی‌ترین موانع سر راه تهیه و تدارک محیط‌های بازداشتگاهی سالم و ایمن، مطابق با حقوق انسانی بنیادی، به شمار می‌رود. سکونت‌گاه‌های به هم فشرده، بهداشت ضعیف، دستگاه تهویه‌ی بد و غذای نامناسب و نیز خدمات بهداشتی ناکافی در بسیاری از نظام‌های زندان‌بانی اقدامات کنترل عفونت را تضعیف می‌کند و از این رو به طرز چشم‌گیری خطر عفونت را تقویت و نیز گسترش کووید-۱۹ را افزایش می‌بخشد.

بهداشت زندان بهداشت عمومی است

اکثریت عظیمی از زندانیان سرانجام به اجتماعات خود بازخواهند گشت. بنابراین، شک نیست که سناریوی سرایت سریع و رو به افزایش کووید-۱۹ در نظام زندان‌ها تأثیری فزاینده بر همه‌گیری بیماری در سطح عمومی دارد. نقل و انتقال بالای زندانیانی که به زندان پذیرفته و از زندان مرخص می‌شوند و نیز مواجهه‌ی متقابل روزانه‌ی زندانیان و کارکنان زندان، کادر درمانی، ملاقاتی‌ها و تدارکات‌چی‌ها همه و همه میان زندانیان و بهداشت و سلامت عمومی حلقه‌ی اتصالی ذاتی فراهم می‌آورد. به همین دلیل‌ها، هرگونه راهبرد برای نظارت و کنترل برای کووید-۱۹ در میان مردم که بستر و بافت زندان را شامل نشود پایدار و دوام‌پذیر نخواهد بود.

نیاز به واکنش سریع به کووید-۱۹ در زندان‌ها

در بسیاری از کشورها، از جمله اتریش، بلژیک، کانادا، چین، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ایران، هلند، پاکستان، جمهوری کره، جمهوری مالدو، اسپانیا، سوئیس، افریقای جنوبی، ترکیه، بریتانیا، کبیر و ایرلند شمالی، و ایالات متحده آمریکا موارد تأییدشده‌ای از کووید-۱۹ در میان زندانیان و/یا کارکنان زندان گزارش شده است. با این همه، تعداد این کشورها کمابیش یقیناً در آینده به طور چشم‌گیری افزایش خواهند یافت. فرصت را نباید از دست داد. بر اثر وضع محدودیت‌های تازه، مانند به تعلیق درآوردن ملاقات‌های زندان و مرخصی‌ها، یا شرایط نامناسب و خدمات بهداشتی ضعیف، هم اکنون در سراسر جهان تشنج‌ها و کشمکش‌ها بالا گرفته است. برزیل، کلمبیا، هند، رومانی، سیریلانکا، اردن، لبنان، ایتالیا، نیجریه، تایلند، بریتانیا و ونزوئلا (جمهوری بولیواری) دستخوش اعتراض‌های خشن زندان بوده‌اند که در نتیجه‌ی شورش‌ها جمعی از زندانیان و کارکنان زندان کشته یا زخمی شدند، یا به فرار زندانیان انجامیده است.

اقدامات بازدارنده و مهارکننده‌ی عفونت به شکلی شدید و جدی و مطابق با موازین

حقوق بشر

«تأمین بهداشت و سلامت برای زندانیان مسئولیتی دولتی است. زندانیان می‌بایست از

همان استانداردهای بهداشت و سلامت برخوردار باشند که در دسترس جامعه است و

می‌بایست به خدمات بهداشتی و درمانی لازم به طور رایگان، بدون تبعیض به دلیل

موقعیت حقوقی‌شان، دسترسی داشته باشند.»

قواعد حداقلی استاندارد برای درمان زندانیان (قواعد نلسون ماندلا)

زندان‌ها و دیگر محل‌های بازداشت باید بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه‌ریزی ملی سلامت و بهداشت در شرایط اضطراری برای مقابله با همه‌گیری کووید-۱۹ باشند. اقدامات مربوط به آمادگی، پیش‌گیری و واکنش به همه‌گیری کووید-۱۹ در محیط زندان‌ها باید مطابق رهنمودهای متعهدانه‌ی «سازمان جهانی بهداشت» (WHO) طراحی و اجرا گردد. این اقدامات می‌بایست ارزیابی‌های مرتبط با خطرهای خاص و طرح‌ها و نقشه‌های احتمالی را شامل شود؛ اقدامات مربوط به گسترش دامنه‌ی بهداشت و نظافت و کنترل عفونت و بیماری؛ دسترس‌پذیری بی‌وقفه به ملزومات مربوط، از جمله وسایل ایمنی شخصی (PPE)؛ پیوندهای تنگاتنگ داشتن با مقامات بهداشت عمومی محلی و ملی؛ و نیز حمایت و ظرفیت‌سازی برای زندان و کادر بهداشت و درمان. واکنش به کووید-۱۹ می‌بایست در استراتژی‌های بهداشت و درمان فراگیر و همه‌جانبه ادغام شود تا این امر تضمین شود که به نیازهای خدمات بهداشتی و درمانی وسیع‌تر در جمعیت حاضر در زندان، از جمله بیماری‌های شایع توجه مستمر مبذول می‌شود.

تضمین سلامت و رفاه زندانیان، کارکنان زندان و دیگر کارمندان و ملاقاتی‌های زندانیان می‌بایست در کانون اقدامات مربوط به بازدارندگی و کنترل عفونت و بیماری قرار گیرد، در عین حال که باید به امور حفاظتی بنیادین مطرح در «قواعد حداقلی استاندارد برای درمان زندانیان (قواعد نلسون ماندلا)» توجه داشت. به ویژه، این ملزومات ایجاب می‌کند که حبس زندانیان به ۲۲ ساعت یا بیشتر در روز بدون داشتن تماس انسانی مهم و معنادار اقدامی استثنایی تلقی شود و محدود گردد، و این مدت هرگز نباید به بیش از ۱۵ ساعت پیاپی در روز (حبس انفرادی ممتد) برسد؛ باید دسترسی دائمی به ارگان‌های بازرسی بیرونی و مشاوران حقوقی برای زندانیان تضمین گردد؛ هم‌چنین باید ترتیبی داده شود تا فقط کادر درمان و بهداشت تصمیم‌های بالینی را اتخاذ کنند؛ و از به تعلیق درآوردن تماس‌های خانوادگی به یک‌باره می‌بایست اجتناب کرد. تحت هیچ اوضاع و احوالی به هیچ وجه نباید اقدامات مربوط به کووید-۱۹ به برخوردهای غیرانسانی یا تحقیرکننده منجر شود.

کارکنان زندان و کادر بهداشت و درمان که در زندان‌ها کار می‌کنند باید نیروی کاری شمرده شوند که نقش ویژه و وظایف‌شان برای واکنش به همه‌گیری کووید-۱۹ اهمیت اساسی دارد، و این کسان می‌بایست از آموزش، تجهیزات و پشتیبانی لازم برخوردار شوند. ارتقای آگاهی زندانیان به شکل مناسب و درخور و ایجاد راه‌های ارتباطی شفاف و روشن نیز به همان اندازه اهمیت دارد تا بتوان جمعیتی را که هم‌اکنون مشمول موقعیت‌های محدودسازنده است برای راه و روش‌های اضافی آماده کرد، راه و روش‌هایی که ممکن است برای محافظت از سلامت این جمعیت و نیز سلامت خانواده‌ها و اجتماعات‌شان لازم باشد. همه‌گیری کووید-۱۹ هم‌چنین اقتضا دارد که کشورها روش‌هایی اضافی بیابند که فشارهای پیش‌بینی‌شده و مورد انتظار بر نظام زندان‌ها را تخفیف دهد. بسیاری از زندان‌ها دستخوش پرجمعیتی (اضافه جمعیت) و غفلت دراز مدت اند و بنابراین فاقد آمادگی برای حتی دست زدن به اقدامات بازدارنده و نظارت و کنترل مرتبط با همه‌گیری کووید-۱۹ از لحاظ زیرساخت‌ها، تجهیزات و منابع انسانی همه‌جانبه اند.

بدیل‌هایی برای زندان

«برای تأمین انعطاف‌پذیری بیش‌تری که با ماهیت و سنگینی جرم و خلاف هماهنگ باشد، بسته به شخصیت و پیشینه‌ی خلاف‌کار و منطبق با [اصل] محافظت از جامعه و پرهیز از به‌کارگیری غیرضروری مجازات زندان، نظام عدالت کیفری باید طیف گسترده‌ای از اقدامات غیربازداشتی، از مرحله‌ی پیش از دادگاه تا ترتیبات پس از محکومیت را فراهم آورد.»

قواعد حداقلی استاندارد سازمان ملل برای اقدامات غیربازداشتی (قواعد توکیو)

ارزیابی دوباره‌ی مجازات زندان به عنوان آخرین مفرّ، به طور کلی، و تشخیص و تعیین دسته‌ها و گروه‌هایی از زندانیان که در معرض خاص ابتلا به بیماری کووید-۱۹ هستند کاری اساسی است برای مهار کردن سیل ورود زندانیان و تسریع ترخیص دسته‌های مناسبی از زندانیان. برای بسیاری از کشورها، کاستن از جمعیت زندان ممکن است حتی شرط لازم به کارانداختن اقدامات بازدارنده و مهارکننده‌ی مهم باشد. قضات و قاضی‌های دادگاه‌های بخش در این خصوص نقشی کلیدی دارند و لازم است تصمیم‌هایی بگیرند تا فردی را که با توجه به ویروس سزاوار رسیدگی بیش‌تر است تا شروع محاکمه در زندان نگه‌دارند یا محکوم کنند.

بدیل‌های بازداشت پیش‌دادگاهی و ارتباط یا تعلیق موقت برخی محکومیت‌ها ابزارهایی ارزشمند برای کاستن از پذیرش‌های جدید به محیط زندان به شمار می‌روند. این اقدام به ویژه در مورد خلاف‌های کوچک و جزئی، از جمله خلاف‌هایی که ماهیت غیرخشن و غیرجنسی دارند صدق می‌کند. برای نمونه، فنلاند اقداماتی را در پیش گرفته است تا اجرای احکام، و اعمال محکومیت‌های بدل از جریمه را تا شش ماه به تعویق اندازد تا به این ترتیب از گسترش کووید-۱۹ در زندان‌ها جلوگیری کند. سازوکارهای ترخیص به ویژه برای زندانیانی مطرح است که کووید-۱۹ آن‌ها را در معرض خطرهای خاص قرار می‌دهد- مانند زندانیان سالخورده و زندانیانی که از بیماری‌های مزمن یا دیگر شرایط سلامت لطمه دیده‌اند- و دیگر دسته‌ها و گروه‌های منتخب، از جمله زنان حامله، زنان سرپرست خانواده، زندانیانی که به انقضای مدت محکومیت خود نزدیک می‌شوند و کسانی که به علت جرم‌های خرد و کم اهمیت محکوم شده‌اند. در این زمینه طرح‌های ترخیص دلسوزانه، مشروط یا زودهنگام- و نیز عفو یا بخشودگی برای دسته‌هایی از زندانیان که به دقت برگزیده شده‌اند و آزادی‌شان خطری متوجه جامعه نمی‌کند- باید در این بافت مورد توجه قرار گیرد.

در اتیوپی، رئیس جمهوری در کوششی برای مهار کردن گسترش دامنه‌ی کووید-۱۹ با حکمی ۴۰۰۰ زندانی را آزاد کرد، و توجه را به آن دسته از زندانیان معطوف کرد که حداکثر به سه سال زندان محکوم شده بودند یا موعد آزادی‌شان نزدیک بود. در ایالات متحد آمریکا، حداقل چهار ایالت تصمیم گرفتند صدها نفر از بازداشتی‌های پیش‌دادگاهی و دیگر زندانیانی را که به جرایم سبک محکوم شده بودند آزاد کرد. ایالت نوردراین و ستفالن در آلمان ابتکار عمل مشابهی را پیش می‌گیرد و ۱۰۰۰ زندانی از موهبت آزادی برخوردار می‌شوند. جمهوری اسلامی ایران در کوششی برای مقابله با ویروس کرونا موقتاً ۸۵ هزار زندانی را آزاد کرد. به همین ترتیب، دولت افغانستان دستور آزادی ۱۰ هزار زندانی را، عمدتاً زنان، جوانان، زندانیان در معرض خطر و افراد ۵۵ ساله و بالاتر از این سن را صادر کرده است.

دیگر اقداماتی که در واکنش به تهدید کووید-۱۹ هدف خود را کاستن از جمعیت زندان قرار داده‌اند هم اکنون در بیش از ۱۵ کشور دیگر در پهنه‌ی جهان، از جمله آلبانی، استرالیا، آذربایجان، بحرین، فرانسه، هند، اندونزی، ایرلند، اسرائیل، اردن، نپال، لهستان، سودان، ترکیه و بریتانیا در حال اجراست. دسته‌های معینی از زندانیان عموماً از دایره‌ی چنین ابتکار عمل‌هایی بیرون اند که شامل آن دسته از زندانیانی می‌شود که از بابت تجاوز جنسی، خشونت خانوادگی و دیگر خلاف‌های خشن محکومیت یافته‌اند.

به منظور قابلیت دوام و پایداری، لازم است همه‌ی کوشش‌ها برای کاستن از جمعیت زندان‌ها با حمایت از منع و بازداری، خدمات اجتماعی و بهداشتی در اجتماع تکمیل گردد- که همچنین مجموعه‌ی خدماتی خود را به سبب همه‌گیری کووید-۱۹ تعدیل و با وضع جدید سازگار می‌کنند.

ندای بیدارباش

آسیب‌پذیری زندان و دیگر محل‌های بازداشت تا حد وقوع انفجار آمیز کووید-۱۹ باید مایه‌ی دغدغه و نگرانی همه‌ی کشورها باشد. شیوع بیماری، افزون بر آثار مخربی که بر زندانیان و دیگر کسانی دارد که به اتهامی بازداشت شده‌اند، هم‌چنین کوشش‌های جاری در جامعه را تضعیف می‌کند و باری اضافی بر خدمات درمانی و بهداشتی عمومی تحمیل می‌کنند.

بنابراین، زندان‌ها و دیگر مراکز بازداشت و زندان به صورت جزئی جدایی‌ناپذیر از واکنش ملی به کووید-۱۹ درمی‌آیند. جاهای محصور که ویژگی ذاتی بازداشت و زندان اند می‌بایست منحصر و محدود به آن دسته افرادی شوند که برای آن‌ها گزینه و شق دیگری وجود ندارد، و در ارتباط با نظام عدالت کیفری طی این بحران بی‌سابقه حمایت مهم و معنادار باید برای مردم فراهم شود. اقدام مشترک و جمعی و فوری مربوط به دستگاه اداره‌ی زندان‌ها و تمامی دیگر بخش‌های مربوط به دولت و جامعه اهمیت حیاتی دارد. جلوگیری از کووید-۱۹ در زندان‌ها، از جمله با برداشتن گام‌های مثبت برای کاهش دادن جمعیت زندان‌ها، بسیار آسان‌تر است تا مهار کردن شیوع بیماری.

برای اطلاعات بیشتر با این آدرس تماس بگیرید:

mandelarules@unodc.org

